

Länsstyrelsen i Jönköpings län

Äldres behov av ekonomiskt bistånd

3/4 Äldres behov av ekonomiskt bistånd

Titel	Äldres behov av ekonomiskt bistånd
Författare	Maj Karlsson
Fotografier	-
Layout	-
Beställningsadress	Länsstyrelsen i Jönköpings län, Sociala avdelningen, 551 86 Jönköping Telefon 036-39 50 00 (vx)
Webbplats	www.f.lst.se
Kontaktperson	Maj Karlsson, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Direkttelefon 036-39 51 79, e-post maj.karlsson@f.lst.se
Meddelande	Nr. 2004:6
ISSN	1101-9425
ISRN	LSTY-F-M—04/6--SE
Referens	Maj Karlsson, Sociala avdelningen, Februari 2004
Upplaga	75 ex.
Tryckt på Länsstyrelsen, Jönköping 2004	

Förord

Ett nytt avgiftssystem inom äldre- och handikappomsorgen infördes 2002-07-01. Bestämmelserna finns i 8 kapitlet socialtjänstlagen.

De äldre personer som inte varit berättigade till folkpension eller haft liten pension har för sin försörjning i stor utsträckning varit hänvisade att söka ekonomiskt bistånd hos socialtjänsten. För att ändra på detta förhållande infördes 2003-01-01 lag om äldreförsörjningsstöd (SFS 2001:853). Äldreförsörjningsstöd utbetalas till äldre personer som har liten eller ingen pension. I praktiken berörs i första hand äldre invandrare av reformen. Stöder, som är skattefritt, administreras av de allmänna försäkringskassorna och betraktas som en socialförsäkringsförmån.

Länsstyrelsen har gjort en granskning av hur de ekonomiska reformerna inom äldreområdet påverkat äldres behov av ekonomiskt bistånd. Resultatet av granskningen redovisas i denna rapport.

Iris Dovrén Råsbrant
Socialdirektör

Maj Karlsson
Socialkonsulent

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Bakgrund	6
Syfte	6
Aktuell lagstiftning	6
Frågeställningar	7
Tillvägagångssätt	7
Resultat	8
Länsstyrelsens kommentarer	9

Sammanfattning

Före 2002-07-01 hade kommunerna stor frihet att själva bestämma typ av taxesystem, nivån på avgiften och hur man beräknade den enskildes avgiftsgrundande inkomst. Uppföljningar av dessa tidigare bestämmelser visade att det fanns lika många avgiftssystem som kommuner och kommunernas taxesystem var mycket olika. Med anledning av detta tillsattes 1997 en utredning för att komma tillrätta med höga avgifter, avsaknad av regler för inkomstberäkning samt att den enskilde inte hade haft möjlighet att överklaga avgiftsbesluten genom förvaltningsbesvär.

Resultatet av utredningen blev ett nytt avgiftssystem inom äldre- och handikappomsorgen vilket till stora delar infördes 2002-07-01. Bestämmelserna finns i 8 kapitlet socialtjänstlagen.

De äldre personer som inte var berättigade till folkpension eller haft liten pension har för sin försörjning i stor utsträckning varit hänvisade att söka ekonomiskt bistånd hos socialtjänsten. För att ändra på detta förhållande infördes 2003-01-01 lag om äldreförsörjningsstöd (SFS 2001:853). Äldreförsörjningsstöd utbetalas till äldre personer som har liten eller ingen pension. I praktiken berörs i första hand äldre invandrare av reformen. Stödet som är skattefritt administreras av de allmänna försäkringskassorna och betraktas som en socialförsäkringsförmån.

Länsstyrelsen har genomfört en tillsyn av hur de ekonomiska reformerna inom äldreområdet påverkat äldres behov av ekonomiskt bistånd.

Vid tillsynen granskades fyra kommuners avgiftstaxor för äldre- och handikappomsorgen samt tillämpningsanvisningarna. Uppgifter rörande omfattningen av äldreförsörjningsstödet i länet begärdes in från Försäkringskassan. Uppgifter om äldres ansökningar om ekonomiskt bistånd inhämtades från tjänstemän på socialkontoren i de fyra utvalda kommunerna.

Länsstyrelsens tillsyn visade att de granskade avgiftstaxorna med tillämpningsanvisningar är i linje med gällande lagstiftning.

Antalet personer som fått äldreförsörjningsstöd varierade från månad till månad under 2003. Som mest, under september månad, uppbar 641 personer stöd.

Kommunerna uppger att införandet av äldreförsörjningsstöd medfört att kontinuerligt ekonomiskt bistånd till pensionärer har minskat successivt under hela 2003, då den nya förmånen infördes, till att vid årets slut vara noll. Kommunerna upplever också att införandet av den nya avgiftstaxan förändrat den ekonomiska situationen för äldre som får insatser inom äldreomsorgen. Ingen av de fyra kommunerna uppgav, att äldre ansökte om ekonomiskt bistånd på grund av att man hade så höga avgifter för insatserna att man inte kunde betala dem.

Syftet med införandet av nytt taxesystem och äldreförsörjningsstöd har uppnåtts. Ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen är inte längre en försörjningskälla för äldre personer.

Bakgrund

Före 2002-07-01 hade kommunerna stor frihet att själva bestämma typ av taxesystem, nivå på avgiften och hur man beräknade den enskildes avgiftsgrundande inkomst. Dåvarande lagstiftning fastställde att avgiften inte fick vara högre än att den enskilde hade kvar tillräckliga medel för sina personliga behov, boendekostnader och andra normala levnadskostnader. Detta belopp kom att kallas förbehållsbelopp. Nivån på detta förbehållsbelopp var inte fastställd i lag utan kommunerna bestämde själva nivån. Den enskilde hade heller ingen möjlighet att överklaga ett avgiftsbeslut med förvaltningsbesvär.

Uppföljningar av dessa tidigare bestämmelser visade att det fanns lika många avgiftssystem som kommuner och kommunernas taxesystem var mycket olika. Vidare visade uppföljningarna att många kommuner hade ett fastställt lågt förbehållsbelopp – ofta lika med dåvarande socialbidragsnorm. Detta medförde att den enskilde kunde få mycket lite kvar av sin inkomst efter att ha betalat hyra och avgifter.

Med anledning av ovan tillsattes 1997 en utredning för att komma tillrätta med höga avgifter, avsaknad av regler för inkomstberäkning samt att den enskilde inte har haft möjlighet till överklagan genom förvaltningsbesvär.

Resultatet av utredningen blev ett nytt avgiftssystem inom äldre- och handikappomsorgen vilket till stora delar infördes 2002-07-01. Bestämmelserna finns i 8 kapitlet socialtjänstlagen.

De äldre personer som inte varit berättigade till folkpension eller haft liten pension har för sin försörjning i stor utsträckning varit hänvisade att söka ekonomiskt bistånd hos socialtjänsten. För att ändra på detta förhållande infördes 2003-01-01 lag om äldreförsörjningsstöd (ÄFS, SFS 2001:853). Äldreförsörjningsstöd utbetalas till äldre personer som har liten eller ingen pension. I praktiken berörs i första hand äldre invandrare av reformen. Stödet, som är skattefritt, administreras av de allmänna försäkringskassorna och betraktas som en socialförsäkringsförmån.

Syfte

Syftet med tillsynen är att undersöka hur de ekonomiska reformerna inom äldreområdet påverkat äldres behov av ekonomiskt bistånd.

Aktuell lagstiftning

Det nya avgiftssystemet inom äldre- och handikappomsorgen finns i 8 kap. 2-9 §§ socialtjänstlagen,

2 §: *För hemtjänst, dagverksamhet, bostad i särskilt boende får kommunen ta ut skäliga avgifter enligt grunder som kommunen bestämmer. Avgifterna får inte överstiga kommunens självkostnader.*

- 3 §: *Med prisbasbelopp avses det belopp som fastställs enligt lagen om allmän försäkring.*
- 4 §: *En kommun kan i sitt taxebeslut bestämma att inkomsten skall beräknas på ett sätt som är mer fördelaktigt för den enskilde.*
- 5 §: *Den enskildes avgifter får för hemtjänst och dagverksamhet tillsammans med avgifter HSL 26 §, per månad uppgå till högst en tolfedel av 0,48 gånger prisbasbeloppet, för bostad i särskilt boende per månad uppgå till högst en tolfedel av 0,50 gånger prisbasbeloppet.*
- 6 §: *Avgifterna får inte uppgå till så stort belopp att den enskilde inte förbehålls tillräckliga medel av sitt avgiftsunderlag för sina personliga behov och andra normala levnadskostnader (förbehållsbelopp).*

Av 4 § lagen om äldreförsörjningsstöd framgår: ”Den stödberättigade skall genom äldreförsörjningsstödet dels tillförsäkras en skälig levnadsnivå, dels tillförsäkras medel för att täcka en skälig bostadskostnad.”

Frågeställningar

De frågeställningar vi önskade få svar på var:

- Hur ser avgiftstaxan för äldre- och handikappomsorgen med tillämpningsanvisningar ut i länets kommuner?
- Vilken omfattning har äldreförsörjningsstödet i länet?
- Hur många personer som uppnått 65 års ålder har fått ekonomiskt bistånd under 2003?

Tillvägagångssätt

Tillsynen omfattar fyra medelstora kommuner i länet; Gislaved, Nässjö, Vetlanda och Värnamo.

De fyra kommunerna kontaktades per telefon och ombads skicka in sina avgiftstaxor för äldre- och handikappomsorg samt tillämpningsanvisningar.

Avsikten var att få en bild av hur kommunerna anpassat sina taxor med tillämpningsanvisningar till följd av den nya lagstiftningen.

Försäkringskassan i Jönköping tillskrevs med förfrågan om i hur stor omfattning äldreförsörjningsstöd betalats ut till enskilda i länets kommuner under 2003.

Via telefonkontakt, med tjänstemän på socialkontoren i de fyra utvalda kommunerna, inhämtades uppgifter om äldres ansökningar om ekonomiskt bistånd.

Resultat

Tillämpningsanvisningar

Granskningen av avgiftstaxan för äldre- och handikappomsorgen med tillämpningsanvisningar, rörande de fyra kommunerna, visade att dessa är i linje med gällande lagstiftning.

Gislaved, Vetlanda och Värnamo kommuner har likartade tillämpningsanvisningar.

Nässjö kommun har en annorlunda uppbyggd hemtjänsttaxa. Den enskilde betalar ingen avgift för omvårdnad men däremot månads- eller tillfällesbetalning för olika former av service/tjänster.

Äldreförsörjningsstödet

Försäkringskassan skickade ut brev med information om äldreförsörjningsstödet till de personer som har låg eller ingen pension och därmed kan vara berättigade till äldreförsörjningsstöd. Dessutom informerades kommunerna skriftligt om stödet för att de skulle kunna fånga upp enskilda som fick ekonomiskt bistånd kontinuerligt och därmed kunde vara berättigade till äldreförsörjningsstöd.

Försäkringskassans statistik för 2003 visar att antalet personer i länet som fått äldreförsörjningsstöd har varierat från månad till månad. Som mest, i september månad, uppbar 641 personer stöd.

Antal personer i länet som under 2003 uppbar äldreförsörjningsstöd

Kommun	Antal personer
Aneby	9
Eksjö	21
Gislaved	61
Gnosjö	27
Habo	5
Jönköping	223
Mullsjö	5
Nässjö	46
Sävsjö	13
Tranås	31
Vaggeryd	26
Vetlanda	46
Värnamo	128
Hela länet	641

I Jönköpings län beräknades ca 300-350 personer berättigade till äldreförsörjningsstöd när detta infördes 2003-01-01. Statistiken visar att antalet förmånsberättigade blev betydligt större.

Vid telefonintervjuer med tjänstemän på socialkontoren i de fyra kommunerna framkom uppgifter enligt nedan:

Kommun	Har införandet av ÄFS påverkat ansökan om ekonomiskt bistånd till äldre ?	Hur många uppskattar ni över 65 år som erhåller kontinuerligt ekonomiskt bistånd?	Hur många uppskattar ni över 65 år som ansöker om ekonomiskt bistånd vid särskilda situationer?
Nässjö	Ja	0	1-3
Gislaved	Ja	0	2
Vetlanda	Ja	0	2
Värnamo	Ja	0	1

Kommunerna uppger att införandet av äldreförsörjningsstöd medfört, att kontinuerligt stöd till pensionärer har minskat successivt under hela 2003, då den nya förmånen infördes, till att vid årets slut vara noll.

Tjänstemännen upplever också att införandet av den nya avgiftstaxan förändrat den ekonomiska situationen för äldre som får insatser inom äldreomsorgen. Ingen av de fyra kommunerna uppgav, att äldre ansökte om ekonomiskt bistånd på grund av att man hade så höga avgifter för insatserna att man inte kunde betala dem.

De särskilda situationer som har föranlett ansökan om ekonomiskt bistånd har varit tandvårdsräkningar, inköp av glasögon och dubbla boendekostnader.

Länsstyrelsens kommentarer

Syftet med denna tillsyn var att undersöka hur ekonomiska reformer inom äldreområdet, införandet av ett nytt taxsystem och äldreförsörjningsstödet, påverkat äldres behov av ekonomiskt bistånd.

Avsikten med det nya taxsystemet är att den enskilde ska tillförsäkras ett förbehållsbelopp som medför att han/hon har tillräckliga medel för sina personliga behov och andra normala levnadskostnader.

Av regeringens proposition 2000/01:136 Äldreförsörjningsstöd framgår att syftet med införandet av äldreförsörjningsstödet var att återställa socialtjänstens försörjningsstöd till att vara ett individuellt, behovsprövat bistånd som är föranlett av tillfälliga ekonomiska problem. En kategori som i ökad omfattning, före försörjningsstödet införande, fått långvarigt försörjningsstöd enligt socialtjänstlagen, var vissa äldre personer som inte kvalificerat sig för en pension som gav en tillräcklig försörjning. Eftersom det krävs 40 års bosättningsstid i Sverige före fyllda 65 år för att få full folkpension, hinner de som invandrar till Sverige ofta inte kvalificera sig för att få sina försörjningsbehov tillgodosedda inom pensionssystemet.

Undersökningen visar att de granskade kommunernas taxor med tillämpningsanvisningar inom äldre- och handikappomsorgen är i linje med gällande lagstiftning. Införandet av det nya taxesystemet inom äldre- och handikappomsorgen samt äldreförsörjningsstödet har inneburit att ett kontinuerligt behov av ekonomiskt bistånd till äldre i princip inte finns, åtminstone inte i de granskade kommunerna. Det ekonomiska bistånd som utbetalats till äldre under 2003 har varit av ringa omfattning och har avsett speciella utgifter. Sannolikt är förhållandena desamma i andra kommuner.

Syftet med införandet av nytt taxesystem och äldreförsörjningsstöd har uppnåtts i de granskade kommunerna. Ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen är inte längre en försörjningskälla för äldre personer.